

трансценденталісти, на відміну від екзистенціалістів, сприймають світ як гармонійне ціле, відчувають себе у ньому «як удома». Тому трансценденталісти далекі від думки про «персональну самотність» людини: «Ми ніколи не буваємо самотні» [5, с. 90]. Екзистенціальна філософія, навпаки, пронизана настроєм людської «бездомності».

Трансценденталісти першими звернули увагу на трансформації, які відбуваються у відносинах між людьми. Вони стали розглядати самотність як продукт міського життя, який наповнює відчаєм свідомість духовно й інтелектуально недостатньо розвинутих людей, дарує усамітнення, необхідне для творчої особистості. Принцип усамітнення розглядається ними, скоріше, з позитивного боку, так як він має на увазі укріплення духовного потенціалу особистості, її соціальне і творче змушнення.

Список використаних джерел:

1. Кьеркегор С. Страх и трепет. – М.: Республика, 1993. – 383 с.
2. Ніцше Ф. Так казав Заратустра; Жадання влади. – К.: Основи, Дніпро, 1993. – 415 с.
3. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас // Вибрані твори. – К.: Основи, 1994. – 420 с.
4. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – это гуманізм: Сумерки богів / Ж.-П. Сартр. – М., 1990. – 350 с.
5. Торо Г.Д. Уолден, или Жизнь в лесу. – М: Изд-во АН СССР, 1962. – 240 с.
6. Хайдеггер М. Европейский нигилизм / Время и бытие. – М: Республика, 1993. – 447 с.
7. Шопенгауэр А. Сочинения: в 5 т. / А. Шопенгауэр. – М., 1992. – Т. 1. – 394 с.

Штепа О.О.

аспірант,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

ПРАВОВА МЕНТАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ В ДЕРЖАВОТВОРЧОМУ ДИСКУРСІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У зв'язку з початком військового конфлікту на Донбасі надзвичайно актуальними стали проблеми регіональної ідентичності та поведінкових автоматизмів, притаманних мешканцям окремих регіонів нашої держави. Тому вважаємо за доцільне у даній статті розглянути особливості правової ментальності українців, що проживають в тому чи іншому регіоні.

Існує значна кількість наукових підходів до поділу території України на окремі регіони. Так, Ю. Тищенко в нашій країні розрізняє 4 регіони: Західний: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області; Центральний: м. Київ, Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька, Черкаська, Житомирська, Сумська, Чернігівська області; Східний: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області; Південний: Одеська, Миколаївська,

Херсонська області та АР Крим [1, с. 16]. С.Т. Томашівський стверджував, що історично сучасна Україна поділяється на дві полоси: північно-західну – лісову і південно-східну – степову, з середньою перехідною смугою – луговою. Приблизна межа лісу і степу іде зі сходу на захід попід Київ і лише на межі Волині і Поділля повертає на південь до Дністра [2, с. 193].

Вважаємо, що сучасні реалії дозволяють нам найбільш чітко виділити три основні регіони: Західний, що уособлюється в Галичині, Східний, представлений, перш за все Донбасом та Центральний на чолі з Києвом. Протягом останнього століття ці регіони мали непросту, часто зовсім відмінну історію, входили до складу різних держав, що не могло не позначитись на ментальності та культурі їх мешканців. На слушну думку Б. Цимбалістого, ці відмінності породжують серед нас нетерпимість одних до других, взаємну погорду, недовір'я і нехоть. В протилежності до «безпосередньо-ширих і простих наддніпрянців», галичани є «специфічно рафіновані з плиткою, меркантильною вдачею із застарілими забобонами і пристосованістю до дрібнобуржуазного способу життя». Для галичан наддніпрянці – це люди «широкої» «степової» вдачі з нахилом до безвідповідальних анархічних акцій, люди малої національної свідомості, в кінці – це «советські» люди або «східняки» тобто меншовартісні. Для наддніпрянців галичани – це не повноварті українці, вони ж «католики», «йосафатники», їхня мова неправильна, засмічена полонізмами і тому подібне [3, с. 16].

Є і інші пояснення регіональних відмінностей серед сучасних українців, які, зокрема, намагаються пролити світло і на джерела конфлікту на території Донецької та Луганської областей. Наприклад, Д. ван Кампенхаут на основі шаманських традицій ототожнює певну соціальну групу, у тому числі націю, з колективною душею. Останню ж уявляє у вигляді «кола життя», сектори якого символізують різні етапи буття людини: північний схід – це місце до моменту зачаття... Схід – це зона народження і дитинства; південь – місце дорослих, захід – місце старих. Північний захід – це місце де життя закінчується. Це брама смерті. Північ – це час після смерті і до зачаття. Це місце, де знаходиться душа після фізичної смерті і перед народженням [4, с. 33].

Нові ідеї та зміни, на думку вченого, можуть приходити зі сходу, але не кожна ідея, що народилась на сході, може бути впроваджена на півдні... Схід характеризується формуванням кордонів, і в цей специфічний час такий процес може бути екстремальним. Деякі молоді люди запозичують стиль одягу, що засмучує їх батьків, чи слухають таку музику, яку їх брати та сестри не можуть переносити. Вони стають вразливими та несхильними до співпраці. Цей спосіб домогтися своєї незалежності, відчутти хто вони такі самі по собі, замість того, щоб поступово зливатися з сімейною системою, як це вимагається від дітей. Для сторонніх спостерігачів такі спроби набуття незалежності можуть бути досить сміховинними. Для самих же молодих людей це дуже серйозний процес. Однак та незалежність, котру вони намагаються встановити на сході, не дуже глибока. Їм не вистачає досвіду, «пробігу», грошей і навичок, і вони необхідним чином продовжують залежати від сім'ї та суспільства. Приєднання до субкультури може виявитись актом бунтарства, але для більшості молодих

людей це насправді час, коли вони навчаються бути активними членами домінуючої культури [4, с. 39]. Такий «підлітковий бунт» сьогодні ми бачимо на сході нашої країни. На жаль, ці прояви псевдонезалежності були підтримані нашим північно-східним сусідом, і дитяча гра перетворилась на криваве протистояння.

Зростання та зміни також можуть приходити із Заходу. В досвідчених членів колективу є досвід та зрілість, щоб пропонувати зміни тут і там, і у них є достатній авторитет, щоб уособлювати їх. Старші пропонують зміни не тому, що вони заперечують співтовариство, а тому, що цінують і підтримують його. Вони розуміють що є основним і не повинно змінюватись, а що можна безпечно зкорегувати та змінити. Інколи старші можуть побачити деяку правоту в критиці молоді і підтримати її. Тоді нові ідеї, що приходять зі сходу, потрапляють на південь, проходячи через захід [4, с. 40]. Відзначимо, що після скасування Верховною Радою України так званого «мовного закону» саме мешканці Львова підтримали протести донеччан, влаштувавши акцію, в ході якої один день говорили виключно російською. Саме найбільш європейська західна частина України послідовно виступає за цілісність держави та демократичні реформи в усіх сферах суспільного життя.

В чому ж полягає відмінність між Сходом і Заходом в ментально-правовому вимірі. Щоб відповісти на це питання необхідно, в першу чергу, проаналізувати феномен Донбасу як основного репрезентанта Сходу. Творення сучасного регіону почалося одразу після утвердження радянської влади в Україні. На думку вітчизняних дослідників, у патронально-клієнтальних відносинах 1920-1930-х років пролетаріату давали можливість відчувати себе «гегемоном» і диктувати свою волю решті соціальних груп Донбасу... Публічним наслідком цього хворобливого зв'язку трударів і влади стала соціокультурна деградація не лише регіону, а й країни загалом. У повоєнну добу догма про «пролетарський індивідуалізм» утілювалася на радянському Донбасі майже буквально. На пальцях можна перерахувати етнічні групи СРСР, які не делегували своїх представників до багатомільйонного пролетаріату регіону [5, с. 182].

Для жителів регіону в політико-правовій сфері був характерний «когнітивний дисонанс» викликаний, серед іншого, і штучним характером створеної тут спільноти, її люмпен-пролетарським походженням. Х. Куремія відзначав його прояви ще на початку ХХ століття. Так, в Луганську натовп єврейських погромщиків ніс червоний прапор і портрет царя [8, с. 77]. А у грудні 1905 року в Горлівці багато повстанців викрикували: «Царь – сволочь». Але, як згодом розповів один донбаський шахтар, він не знав навоloch цар чи ні, та однаково прийшов підтримати своїх озброєних товаришів [6, с. 97].

Саме бажання відновлення Радянської імперії, ментальне несприйняття закону та правопорядку новітніми донбаськими люмпенами і спричинили події весни 2014 року. Проте, як це не парадоксально, але саме війна та кровопролиття може здійснити «ментальну революцію» в свідомості місцевих мешканців та сприяти корінній перебудові регіону та примирення двох частин України. Наприклад, О.Панич вважає, що треба відмовитись від творення українського

«міфу про Донбас». На думку дослідника, в середовищі інтелектуалів Донбасу визріло багато цікавих ідей стосовно творення нової України [7, с. 5]. А Хіроакі Куремія наголошує, що Донбас, навіть як останній європейський фронт, цілком може випередити Західну Україну, рухаючись на зустріч капіталістичній і демократичній «Європі» [8, с. 99]. Таким чином, перед сучасним українським суціумом стоїть нагальна проблема реформування всіх сфер суціального життя та досягнення миру між окремими регіонами країни. Адже лише за цих умов можливо стає трансформація поведінкових автоматизмів у сфері праворозуміння усього етносу, а не лише його окремих частин.

Список використаних джерел:

1. Тищенко Ю.А. Громадянське суціальство в Україні та «політика ідентичності» / Ю.А. Тищенко, С.А. Горобчишина. – К.: Український незалежний центр політичних досліджень, 2010. – 76 с.
2. Томашівський С.Т. Схід і Захід: історично-політичний нарис / С.Т. Томашівський // Український історичний журнал. – 2015. – № 2. – С. 184-196.
3. Цимбалістий Б. Тавро бездержавності / Б. Цимбалістий. – Джерсі-Сіті, 1982. – 40 с.
4. Кампенхаут Д. Слезы предков. Жертвы и преследователи в коллективной душе: пер. с англ. / Д. Кампенхаут. – М.: Ин-т консультирования и системных решений, 2012. – 237 с.
5. Якубова Л.Д. Процес українського націєтворення vs імперські практики маргіналізації на Донбасі (XVIII-початок XXI ст.) / Л.Д. Якубова // Український історичний журнал. – 2015. – № 4. – С. 173-188.
6. Куремія Гіроакі. Свобода і терор у Донбасі: Українсько-російське прикордоння, 1870-1990-ті роки / пер. з англ. / Г. Куремія. – К.: Основи, 2002. – 510 с.
7. Панич Олексій. Олексій Панич: «Не треба міфологізувати Донбас»: філософ і культуролог про те, які реформи потрібно запровадити у Східній Україні / О. Панич; інтерв'ю провела К. Яковленко // День – 2014. – 17 липня. – С. 5.
8. Хіроакі Куремія. Зрозуміти Донбас / Хіроакі Куремія – 2-е вид. – К.: Дух і літера, 2016. – 142 с.